

Hyväksytty yhtymähallituksen kokouksessa 12.12.2017

YRITTÄJYYSOHJELMA 2018 - 2021

Yrittäjyysohjelma on Tavastian lukion (1.8.2018 saakka Hämeenlinnan lyseon lukio ja Kaurialan lukio) ja Ammattiopisto Tavastian yhteinen ohjelma.

Lukion Luovan yrittäjyyden linjan opetussuunnitelmassa on 20 kurssia yrittäjyyskasvatusopintoja. Osa kursseista on suunnattu vain yrittäjyyslinjan opiskelijoille, osa kursseista on kaikille lukiolaisille avoimia. Yrittäjyyslinjalle valitaan vuosittain 15 opiskelijaa pääsykokeen ja perusasteen päättötodistuksen lukuaineiden keskiarvon perusteella.

Ammattiopistossa kaikki perustutkinto-opiskelijat suorittavat yhteisten tutkinnon osien osa-alueena yrittäjyyttä yhden osaamispisteen. Sen lisäksi on tarjolla ammatillisina valinnaisina yrityksessä toimiminen- ja yritystoiminnan suunnittelu -tutkinnon osat. Ammatillisia valinnaisia tutkinnon osia valitsee vuosittain noin 70 opiskelijaa (lukuvuonna 2017-2018 yrityksessä toimiminen -tutkinnon osan 49 opiskelijaa ja yritystoiminnan suunnittelu -tutkinnon osan 22 opiskelijaa). Työpaikalla järjestettävä koulutus voidaan toteuttaa yrittäjänä (TOY-malli). Osuuskunta TaiTava Hämeen kautta voi työskennellä osuuskuntayrittäjänä. Osuuskuntaan kuului vuoden 2017 lopussa 50 henkilöä, joista aktiivisia toimijoita on kymmenkunta.

Yrittäjyysohjelmaa toteutetaan osittain Hämeenlinnan lyseon lukion Luovan yrittäjyyden linjan opetussuunnitelman ja Ammattiopisto Tavastian yrittäjyysopetuksen suunnitelmien kautta.

Yrittäjyysohjelman laadinnassa on otettu huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön Yrittäjyyslinjaukset, Häme-ohjelma 2018 - 2021 ja Koulutus kuntayhtymä Tavastian yhtymähallituksen hallitusohjelman yrittäjyyttä koskevat tavoitteet. Hallitusohjelmassa korostuu sisäisen yrittäjyyden (itsensä johtamisen) merkitys. Yrittäjyyskasvatukseen liittyvä koulutus on hallitusohjelman mukaan yhdessä tekemistä kuntayhtymän sisällä ja myös alueen yritysten ja HAMKin kanssa.

Yrittäjyyskasvatuksella on yhteiskunnallisesti merkittävä rooli. Opetus- ja kulttuuriministeriö on laatinut Yrittäjyyslinjaukset-koulutuksen, joka muodostaa kokonaisuuden yhdessä samansuuntaisten ohjaavien strategisten asiakirjojen kanssa (hallitusohjelma sekä paikalliset, alueelliset, maakunnalliset ja yli-maakunnalliset yrittäjyyskasvatusstrategiat).

Linjausten mukaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena on yrittäjyyteen liittyvien myönteisten asenteiden lisääminen, yrittäjyyteen liittyvien tietojen ja taitojen kehittäminen, uuden yrittäjyyden aikaansaaminen, yrittäjien ja yritysten henkilöstön osaamisen kehittäminen, sekä yritysten tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen.

Hämeen maakuntaliiton Häme 2018+ -ohjelman mukaan Kanta-Häme on vuonna 2040 vahvin yrittäjyysmaakunta ja profiloitunut teollisuusyritysten toiminnan ja tuotekehityksen uudistajana. Tavoitteeseen pääsemisen keinoiksi ohjelmassa nostetaan mm. yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen Kanta-Hämeessä: yrittäjyyden osaamismerkki nuorille, YES-keskustoiminta, Startup-toiminnan edistämisen ja yhteisölliset yrittäjystilat.

Ammattiopisto Tavastian ja Tavastian lukion yrittäjyysohjelman yhtenä tehtävänä on edellä mainittujen lisäksi Yhtymähallituksen hallitusohjelman tavoitteiden toteuttaminen. Sen mukaan Kuntayhtymän oppilaitosten yrittäjyyskasvatuksessa on keskeinen rooli sisäisellä yrittäjyydellä. Sisäinen yrittäjyys on ennen kaikkea yrittäjämäistä asennetta. Sisäinen yrittäjyys on itseluottamusta, taitoa pärjätä elämässä, oman elämän vastuunkantoa, sosiaalisia taitoja ja ihmissuhdetaitoja sekä

palvelualltiuden opettelua. Sisäiseen yrittäjyyteen voi kannustaa jokaista, passiivisesta kuuntelijasta aktiiviseksi toimijaksi. Kyse on sekä yrittäjyyskasvatuksesta että työelämätaidoista. Yrittäjyyskasvatusta pitää saada osaksi kuntayhtymän kaikkien oppilaitosten opetusta.

Yrittäjyyskasvatukseen liittyvä koulutus mahdollistaa yhteisen tekemisen ja toteutukset kuntayhtymän oppilaitosten kesken sekä myös niiden ja Hämeen ammattikorkeakoulun välillä. Yrittäjyyskasvatukseen otetaan mukaan alueen yritykset ja yrittäjät. Yrittäjät kutsutaan tutustumaan tämän päivän koulutukseen ja saamaan tietoa siitä, mitä odotuksia koulutuksella on yritysten suuntaan. Samalla yritykset ja yrittäjät tuovat oppilaitoksiin tietoa siitä, mitä yritykset vaativat työntekijöiltä. Yrittäjät ja heidän omat kertomuksensa toimivat konkreettisina ja kannustavina esimerkkeinä opiskelijoille.

Lukiolaisille pitää mahdollistaa työelämään tutustumispäivät ja lukion opettajille tutustumista alueen yrityksiin. Oppilaitosten oppimisympäristöjä kehittämällä voidaan tarjota opiskelijoille toiminta-alusta, jossa opiskelijat voivat itse tarjota palveluja ja/tai kehittää omia yrittäjyystaitojaan pienen kynnyksen kokeiluilla.

Yrittäjyysohjelman keskeiset tavoitteet

Itsensä johtaminen

Itsensä johtaminen on keskeinen työelämätaito. Yrittäjämäisen asenteen ja vastuullisuuden lisääminen, elämän hallinnan parantaminen, aktiiviseksi toimijaksi kasvamisen tukeminen ja esiintymistaitojen kehittyminen ovat keskeisessä osassa itsensä johtamisen taitojen kehittämisessä. Yrittäjämäisen asenteen oppimisessa ja omaksumisessa ovat tärkeässä roolissa pedagogiset ratkaisut. Telemällä oppiminen, esimerkiksi tutkivan oppimisen, ongelmaperustaisen oppimisen, tiimioppimisen ja Kiltakoulut-mallin mukaisesti, kehittää opiskelijan taitoa ottaa vastuuta omasta ja toisten oppimisesta. Opiskelija on aktiivinen toimija, joka omistaa oman oppimisprosessinsa. Yrittäjämäisen asenteen oppiminen ei ole sidottu varsinaisiin yrittäjyyskasvatuksen opintoihin, vaan koko oppilaitoksen toimintakulttuurin ja pedagogiikan suuntaaminen aktivoivien menetelmien käyttöön vahvistaa opiskelijoitten yrittäjämäisen toiminnan valmiuksia.

Opettajien asenne yrittäjyyskasvatusta kohtaan sekä opetushenkilöstön kouluttaminen aktivoivien opetusmenetelmien käyttöön on tärkeää yrittäjämäisen toimintakulttuurin synnyttämisessä. Itsensä johtamisen taitojen opettaminen on toteutettavissa integroidusti kaikissa oppiaineissa. Opettajien tueksi kerätään yhteinen tietopankki, jota voi käyttää opetuksessa. Opettajien yrittäjyyskasvatusosaamista parannetaan koulutusten ja vertaismentoroinnin keinoin. Opettajien osaamismerkkit otetaan käyttöön.

Luovuus

Luovuuden kehittäminen ja innovointityökalujen oppiminen kuuluvat yhtenä osana yrittäjyyskasvatuksen tavoitteisiin.

Luovuuden kehittäminen ja innovointitaitojen oppiminen luovat hyvän pohjan työelämään ja jatko-opintoihin. Tavastiassa tarjotaan mahdollisuudet luovuuden ja innovointitaitojen kehittymiselle tarjoamalla opiskelijoille tilaisuuksia ja antamalla heille työkaluja. Oppilaitos on aktiivinen omissa verkostoissaan ja tarjoaa opiskelijoille tilaisuuksia osallistua kilpailuihin ja haasteisiin sekä auttaa opiskelijoita niihin valmistautumisessa. Opiskelijoita kannustetaan liiketoimintainnovointiin. Kampusalueella on luovuutta edesauttavia fyysisiä tiloja, joissa opiskelijoitten on mahdollista työskennellä.

Liiketoimintaosaaminen

Sekä lukiossa että ennen kaikkea ammattiopistossa on opiskelijoita, jotka ammattiin valmistuttuaan työllistävät itsensä yrittäjänä, ja yhtenä yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena onkin tarjota näille opiskelijoille perustietoja liiketoiminnasta ja yrittäjänä toimimisesta. Lisäksi opiskelijoita voidaan opiskelujen aikana ohjata oman liiketoiminnan suunnittelussa. Opiskelijoille annetaan opetusta ja kokemuksia liiketoimintaosaamisessa eli ulkoisessa yrittäjyydessä.

Tavastian yrittäjyyskasvatusopinnoissa ammattiopistolla on paljon osaamista ulkoisessa yrittäjyydessä. Kaikkiin ammattitutkintoihin ja erikoisammattitutkintoihin kuuluu pakollisena osana liiketoimintaosaamista. Lisäksi ammattiopistolla on opettajina lukuisia henkilöitä, joilla on kokemusta yrittäjänä toimimisesta. Molemmissa koulumuodoissa on pitkät perinteet NY-vuosi yrittäjänä toiminnasta, jonka kautta opiskelijat saavat konkreettisen kokemuksen yrittäjyydestä ammattina. NY-vuoden tavoitteet yhtenäistetään ja opiskelijoita rohkaistaan perustamaan yrityksiä, joissa on molempien koulujen opiskelijoita. Opettajat jakavat osaamistaan omien vahvuusalueittensa mukaan kaikille Tavastian NY-yrittäjille. Yrityksiä esittelevät messut järjestetään ammattiopiston ja lukion yhteistyönä. Opiskelijoitten yrittämistä osuuskunta TaiTava Hämeen kautta tuetaan.

Yhteinen yrittäjyystoimintakulttuuri

Tavastian kampukselle synnytetään ammattiopiston ja lukion yhteistä käytännönläheistä yrittäjyyskasvatusta, jossa hyödynnetään molempien oppilaitosmuotojen erityispiirteitä sekä henkilöstön erilaista osaamista ja vahvuuksia.

Tavastian lukion ja Ammattiopiston yrittäjyysopintoja kehittämään perustetaan yrittäjyystiimi, jonka tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa yhdessä yrittäjyysopetusta ja -projekteja. Opetusta pyritään mahdollisuuksien mukaan toteuttamaan yhteistyössä. Yrittäjyysopintojen näkyvyyteen Hattelmalan tien kampusalueella panostetaan erilaisten teemojen kautta (esim. Amazing Race). Yhteisesti järjestettävä yrittäjyyskasvatus tuo yrittäjyysopinnoille näkyvyyttä kampusalueella, minkä toivotaan lisäävän yrittäjyysopintoihin hakeutumista sekä auttaa yritys yhteistyön koordinoinnissa ja toteutuksessa.

Tavastialle kootaan yhteinen yrittäjyyskasvatusopintojen tarjotin, josta molempien oppilaitosten opiskelijat voivat valita kurssija oman oppilaitoksensa yrittäjyysopintojen lisäksi ja rinnalle. Yhteisessä tarjonnassa korostuvat projektikurssit, teoreettisemmat liiketoimintaosaamista tukevat kurssit sekä innovointi- ja luovuuskurssit.

Yhteisen kurssitarjonnan tavoitteena on hyödyntää molempien oppilaitosten vahvuusalueita, auttaa opiskelijoita kehittämään keskeisiä työelämätaitojaan, kuten projektiosaamista, luovuutta ja vuorovaikutustaitoja, sekä mahdollistaa heidän yrittäjyyskasvatusopintojensa painottaminen johonkin tiettyyn osa-alueeseen laajan kurssitarjonnan myötä. Nykytilanteeseen verrattuna yhä useammat opettajat yhä useammalta koulutusosalta osallistuvat yrittäjyysopintojen ohjaamiseen.

Yritysyhteistyö

Tavastialla on laajat yhteistyöverkostot alueen yrityksiin – lukiolla Luovan yrittäjyyden linjan kontaktit ja ammattiopistolla jo työssäoppimispaikkojenkin kautta. Toteuttamalla yhteistä yrittäjyyskasvatusta koko kampuksella pystytään paremmin koordinoimaan yhteistyöyrittäjäverkostoa ja löytämään kulloiseenkin tarpeeseen sopivimmat yhteistyökumppanit. Tavastialle laaditaan yrittäjyyskasvatuksen verkostokartta, joka saatetaan kaikkien osastojen ja kaikkien Koulutus kuntayhtymä Tavastian lukioiden tietoon hyödyntämistä varten. Tiedottaminen yrityksiin tehostuu volyymin kasvaessa ja yhteistyötä tekevät yritykset saavat imagohyötyä yhteistyöstään Tavastian oppilaitosten kanssa.

Yrittäjyysopintojen houkuttelevuus ja opintoihin ohjaaminen

Opiskelijoille korostetaan yrittäjyysopintojen tärkeyttä työllistymisen ja työssä menestymisen kannalta. Yrittäjyysopintoja markkinoidaan aktiivisesti. Yrittäjyysopintojen tarjotin suunnitellaan selkeäksi ja joustavaksi niin, että kaikilla opiskelijoilla on mahdollisuus valita ja suorittaa yrittäjyysopintoja. Keskeistä on onnistua pakollisten yrittäjyysopintojen aikana herättämään kiinnostus yrittäjyysopintoja kohtaan.

Opiskelijoita käytetään yrittäjyysopintojen markkinointiin. Hattelmantien kampusalueelle avataan ”yrityshautomo”, joka tuo näkyvyyttä ja houkuttelevuutta yrittäjyysopintoihin. NY-vuosi yrittäjänä -opinnot ja siihen liittyvät messut toteutetaan yhteistyössä Tavastian lukiossa ja Ammattiopistossa.

Yrittäjyysosaamisen tärkeyttä korostetaan myös osana opintojen suunnittelua. Ammattiopistossa jo opintojen alkuvaiheessa osana HOKSin uraohjausta painotetaan yrittäjyyden merkitystä erityisesti niillä aloilla, joilla yrittäjyys on keskeinen työllistymistapa.

Osuuskunta TaiTava Hämeen mahdollisuuksia markkinoidaan kaikille opiskelijoille.

Yrittäjyysohjelman toteutus ja seuranta

Yrittäjyysohjelma osana tulokorttia

Yrittäjyysohjelman painopisteiden vuosittaiset tavoitteet ja toimenpiteet mittareineen määritellään toiminta- ja taloussuunnitelman tulokortissa.

Vuosi 2018: Yrittäjyysohjelmaa edistävät tulokortin toimenpiteet ja niiden toteutuminen

Itsensä johtaminen

- opiskelijan opiskelu- ja työelämävaatimukseen sekä sisäiseen yrittäjyyteen panostaminen
  - Materiaalin laatiminen, opiskelu- ja työelämävalmiuksiin, projektioppimisen lisääntyminen
- opiskelijan itsetuntemuksen kehittäminen ja omien vahvuuksien löytäminen

Luovuus

- esiintymiskoulutus ja vuorovaikutustaidot sekä medialukutaito
- opiskelijan itsetuntemuksen kehittäminen ja omien vahvuuksien löytäminen

Liiketoimintaosaaminen

- yrittäjyyspolkujen mahdollistaminen opiskelijalle, esim. osuuskunta
  - yrittäjyyspolun kuvaaminen

Yhteinen yrittäjyystoimintakulttuuri

- yhteisen yrittäjyysohjelman laadinta ja toteutus
  - Yrittäjyysohjelman mukaisen toiminnan käynnistäminen

Yritysyhteistyö

- uraohjauksen ja jatko-opintopolkumahdollisuuksien lisääminen
  - Urasuunnitelma HOKSissa, uraohjauksen vahvistaminen, jatko-opintojen markkinointi

Yrittäjyysopintojen houkuttelevuus ja opintoihin ohjaaminen

- yrittäjyysopintojen houkuttelevuus
- yrittäjyyspolkujen mahdollistaminen opiskelijalle, esim. osuuskunta

- yrittäjyyspolun kuvaaminen

Vuodelle 2019 on tuloskortissa listattu seuraavat yrittäjyysohjelmaa edistävät toimenpiteet

Itsensä johtaminen

- opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen vahvistaminen

Luovuus

- opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen vahvistaminen

Liiketoimintaosaaminen

- opiskelijoiden yrittäjyysosaamisen vahvistaminen

Yhteinen yrittäjyystoimintakulttuuri

Yritysyhteistyö

- yrityskoulutusten lisääminen

Yrittäjyysopintojen houkuttelevuus ja opintoihin ohjaaminen

Yrittäjyysohjelman seuranta

Yrittäjyysohjelman seurannasta vastaa yhtymähallitus, ja operatiivisesta toteutuksesta vastaavat Tavastian lukion pedagoginen rehtori, ammattiopiston johtoryhmä ja Hattelmalantien kampuksella toimiva yrittäjyyskasvatusta koordinoiva ryhmä. Ryhmä tekee lukuvuosittaisen suunnitelman yhteisesti järjestettävästä toiminnasta ja arvioi lukuvuoden päättyessä suunnitelman toteutumista. Tavastian lukion pedagogisen rehtorin, ammattiopiston johtoryhmän ja Hattelmalantien kampuksella toimivan yrittäjyyskasvatusta koordinoivan ryhmän tehtävänä on

- ottaa huomioon ohjelma Tavastian toiminnassa
- seurata ja raportoida ohjelman toteutumista
- tehdä esityksiä ohjelman päivittämisestä
- tiedottaa ohjelmasta henkilökunnalle ja opiskelijoille.

Yrittäjyysohjelman vastuuhenkilönä toimii Tavastian lukion pedagoginen rehtori.